

mišili?! Slodnjaku se enostavno upira, da je postal Levstik zaradi svoje duševne bolezni „slaboten bigotnež“, ljubše bi mu bilo, da se je „med upanjem in strahom zatekel v vreco svojih otroških let, ne kot slaboten bigotnež, temveč kot zrela, moška osebnost, ki se zaveda cene svoje neprežite stvariteljske in delavne sile in se boji, da ne bi propadlo to, kar še mora povedati svojemu narodu“.

In kaj je imel še povedati v svoji bolezni svojemu narodu? O tem nam priča njegov dnevnik. Tam stoji: „27. junija. Ob ... uri zj. ob 12. zj. prerokovanje: v Ljubljani umerje za kolero 1889. l. (ali 1889. l.) 29. (27?) marcija mesca 29 (27?) moških in 29 (27?) ženskih, ker imajo premalo ljubezni božje. To je sveta Lurdska devica Marija (?) meni (Franu Levstiku) prerokovala 1887. leta 1827. v 27. dan malo pred 12. uro 26. junija 1887. leta ...“ Ima li Slodnjak to jecljanje za zavest neprežite stvariteljske sile, za izraz zrele moške osebnosti, za vero otroških let? Je ta simbolizem številke 27 odmev bolnih jeter?

Slodnjak očitvidno misli, da bi Levstik ne bil več Levstik, če bi se izkazalo, da je bil v jeseni svojega življenja duševno bolan, in sicer paranoidno bolan, in da je zaradi svoje bolezni postal bigoten.

Jaz pa mislim, da je bil Levstik velik v tem, kar je storil za svoj narod, vseeno, kakšne psihične konstitucije je bil in kako je zaključil svoje življenje. Kaj koga briga, če Prešeren in Cankar nista bila abstinenta, če je bil Dostojevski epileptik, Michel Angelo homoseksualec, Nietzsche pa sifilitik!

Tragika Slodnjakove kritike pa je v njeni tendenci, izogniti se možnosti, da postane človek včasih tudi zbog duševne bolezni bigoten, zlasti, če je ta človek bil naš Levstik.

Dr. A. Šerko.

OBZORNIK

Ivan A. Bunin — Nobelov lavreat. Ivan Aleksejevič Bunin (* 1870.) izhaja iz starega rodu, ki je dal Rusiji utemeljitelja romantike, Puškinovega učitelja, V. Žukovskega (umrl je 1852. in je bil nezakonski sin A. Bunina in turške ujetnice) in eno najstarejših ruskih pesnic A. Bunino (umrla 1829.), zanimivo žensko postavbo, ki je premagala vse težavne ovire na poti do izredne neodvisnosti. Puškinovo izročilo je oblikovalo pisateljevo mladost. Samo pri klasikih srečamo isto neutrudljivost, s katero vedno znova in znova lika Bunin svoj slog. Njegova strogost pa ne prenese nobene izumetničene stilizacije. Misel o minljivosti ne zapušča Bunina, ki je v njen veličastni osamljenosti sredi puščave in oceana, je neločljiv od narave, je nad vse dovzeten za podnebje in vreme.

Buninov svečan in miren, čudno nesodoben slog in točna, skoro mrzla slikovitost

sta mu prinesla že pred vojno najprej Puškinovo nagrado ruske Akademije znanosti in nato leta 1912. naslov častnega člana akademije (za ruski jezik in književnost). Vendarle je Buninov priljubljeni vzornik šejk Saadi Širaški, „ki je naklonil trideset let svojega življenja kopičenju naukov, trideset let potovanjem in trideset premišljevanju, poglobljanju, ustvarjanju“ („*Senca ptice*“, Pariz, 1931). In Bunin hrepeni po kraljevskih neumirajočih krajih, „kjer razodeva grozno veličanstvo svoje zodiakalne svetlobe prazgodovinsko verstvo“, je zaljubljen v stari Egipt, v ugaslo solnce klasične Grčije, v Jezusovo Judejo in v carigrjsko sv. Zofijo“. Bunin ni pisatelj za kratek čas. Zahteva od čitatelja poglobljenja v ono vesoljno modrost, ki jo oživljajo njegove podobe. Naša zunaja, zgolj tehnična civilizacija mu je ničeva pred veliko uganko življenja in smrti. Tudi v sta-

rejših povestih iz širokega sveta je vnaprej obsojen stari, bogati „*Gospod iz S. Franciska*“ (1914), ker je zatrl v sebi zadnjo makovo zrnce mistične duševnosti in verjel samo v moč svojega zlata.

Kakor akademska odlikovanja v domovini, tako tudi Nobelova nagrada ne bo izpremenila Buninove notranje vrednosti, saj je itak največji sedaj živečih ruskih pisateljev. To smo vedeli že poprej. A mednarodno priznanje je postalo narodni praznik za emigracijo, ker je z Buninom vred odlikovana klasična ruska književnost, kar pomeni priznanje onemu idealizmu, ki je oblikoval rusko ljudsko zahtevo „življenja po božji zapovedi“.

Emigrant je brezdomovinec. Pisatelj v emigraciji je še nesrečnejši, ker izgubi svojo okolico, vir novih vtisov. Tudi Bunin to občuti, čeprav pogumno zatrjuje, da „lahko dela ruski pisatelj tudi daleč od Rusije, če jo nosi v srcu. Mar nisem ostal jaz Rus tudi na Francoskem?“ Morebiti je le izguba domovine omehčala na višku Buninovega razvoja trpke barve njegovega ustvarjanja, jih naredila svetlejše in nežnejše. Vsekakor ni uvrstil v zadnjo zbirko „*Izbrani stibi*“ (Pariz, 1929) ene najbolj žgočih pesmi o Rusiji, ki jo je objavil v emigraciji. Pristaviti pa moramo, da je Bunin strasten, razburljiv in kljub temu vedno resen, večkrat ledeno razsoden. Značilna iskrenost, ki je proslavila ruske pisatelje v mednarodni javnosti, meji pri njem na neusmiljenost. V njegovih novih kmečkih povestih (zbrane so v knjigi „*Mitjina ljubezen*“, Pariz, 1923) prevladujejo globoko človeški trenotki, „dokazi neizrečene lepote ruske duše, katere mero pozna samo Stvarnik“. Poprej so bile te „svetle, dobre barve“ manj razločne med ono „tisočletno beračijo, nevednostjo in surovostjo ruske vasi“, s katero je presenetil Bunin kritike okoli leta 1911. „v nejasnem strahu za bodočnost domovine“. (Predgovor h knjigi „*Krik*“, Berlin, 1921). Seveda je imel prav, ko je žigosal „posebnosti slovanske duše, ki jo tako usodno ločijo od splošno-

človeške“. A v namišljeno „sveto Rusijo“ zaverovana javnost mu ni mogla verjeti. Očitata mu je skoraj velcizdajo. V resnici pozna Bunin izbruhe trenutnega ogorčenja nad rusko provinco, ki pa nikakor ne zasenčijo nežne domovinske ljubezni. V tem oziru je simbolična ona „stara, drobna, dedna srebrna sveta podoba, ki ga vedno spremlja na potovanju in ga nežno-pobožno veže z onim daljnim preljubim svetom, kjer so njegova zibelka, otroška leta, mladost“ („*Vel. vode*“).

V „*Življenju Arsenjeva*“, knjigi, s katero je Bunin dobil letos Nobelovo nagrado, srečamo nove napade na rusko hrepenenje po opojnosti in nezmožnost do rednega dela“, na „divjaško odvisnost od vremenskih pojavov“ in podobne stvari. Tudi ta mogočna slika predvojne Rusije z značilnim filozofskim ozadjem (neprestani boj med življenjem in smrtjo) nedvomno ne bo našla bogve koliko čitateljev med povprečnimi emigranti. Bunin je slej ko prej „pisatelj za pisatelje“ (Kuprinov izraz). Čitatelj ga oceni samo, če si je zmožen predočiti pomen in nastanek njegovih slik, globino njegove miselnosti. Če so imele povesti iz let 1913. do 1915. („*Brata*“, „*Gospod iz S. Franciska*“, „*Čaša življenja*“ i. dr.) več uspeha pri istih čitateljih, se je zgodilo to brez avtorjevega prizadevanja. Bunin ima vedno isti visoki cilj, ki ga nikoli ne podredi zapletku, eksotiki, zanimivosti.

Bunin se je tudi zgodaj ločil od ruskih simbolistov. V enem izmed svojih prvih sonetov, „*V Alpah*“, z motivom o pesniku, ki vkleše na višini z jeklom v led svojo pesem, ponavlja prav za prav Puškinov sonet: „ostani brezbrizen, ko boš čul bedakovo oceno“ (prim. avtobiografijo iz leta 1915.). Vendar je označba „Puškinov nadaljevalatelj“ presplošna za dolgi in mučni Buninov pisateljski razvoj. Odkloniti moramo kritike, ki v Buninu vidijo zgolj zastopnika „dovršene, a napol preživele šole“, „zadnji bor posekanega gozda“ (izraz profesorja F. Stepunova). Take ocene izvirajo vedno

iz napolpolitičnih ugibanj o „novi Rusiji“ in ne upoštevajo organskega razvoja ruske književnosti. Buninova visoka umetnost ne sega samo v preteklost, temveč tudi v bodočnost. Njegove ljubezenske zgodbe („*Ida*“, „*Solnčarica*“, „*Zadeva praporščaka Jelagina*“ i. dr.) so prav tako moderno pogumne kakor pri „najnovejših“ pisateljih, čeprav skoro nikoli ne izstopijo iz mej prave umetnosti. Sploh ni vredno govoriti o hinavskih sovjetskih napadih, ki pogrevajo predvojne očitke in označujejo Bunina za „zadnjega branilca po revoluciji strtega plemstva“. V resnici ni bil nikoli graščak in je izšel iz vrst radikalnih označevalcev naukov Tolstega, dokler ga niso razočarali. (Prim. spomine „Tolstoj“ v knjigi „*Božje drevo*“.) Resnici na ljubo je treba pripomniti, da je obsodil z isto neusmiljenostjo kakor kmete tudi lastne plemiške prednike, „žrtve iste sužnosti“, ki so prav po kmečko pozabili na svoje zgodovinske prednike. Teleta in ovce upropaščajo po zanemarjenih ruskih pokopališčih tudi gosposke grobove. Romantika nekdanjih „plemiških gnezd“ ni bila več naklonjena „potomcu zapravljenih očetov“. Buninov nacionalizem nikoli ni bil ozko stanovski in njegove rezke obsodbe niso nikomur prizanesle. Če bi bilo drugače, ga ne bi nekdanji desničarski kritiki nikoli imenovali „grobarja ruskega plemstva“, in nikoli ne bi veljal za najvišjo avtoriteto tudi pri sedanjih stebrih sovjetske književnosti. — Zadnje Buninove „*Kratke povesti*“, ki imajo po 10 do 20 vrstic in so zbrane v knjigi „*Božje drevo*“, pomenijo višek vsebinske dramatike in sijajne oblike. V primeri s Turgenjeva zbirko „Pesmi v prozi“ nudijo prepričevalen dokaz napredka ruske književnosti, iskrene poglobljenosti v izraznost, preproste pretresljivosti. Bunin pa ni samo prozaik, temveč tudi pesnik. A vsebinski izrazitosti njegovih pesmi je vedno podrejena njih stroga in plemenita oblika, njih klasične skope stopice pa pomenijo velike težkoče za prevajalca.

Dr. N. Preobraženski.

Stefan George (* 1868 — † 3. 12. 1933). Nemški narod je izgubil enega največjih svojih pesnikov, Stefana Georgeja. Veliki samotar je zapustil ječo časnosti prav zdaj, ko se je njegov sen o „Novi državi“ vtelesil v kruto spačen lik v političnem prostoru. George se je pojavil v dobi, ko sta naturalizem in žurnalizem pretila uničiti že vse jezikovne zaklade, ki so jih Nemcem ustvarili njihovi klasiki. Bil je obnovitelj besede, varuh zakonov čiste umetnosti, svečenik pesniškega duha. Nosilec bogate dediščine največjih duhov preteklosti, je kot čarodej-alkimist prelil v sebi v enoto jasnino antike, jeklenost Rima in Cerkve, geometričnost Danteja, klasiko Goetheja in vizionarnost romantikov. Svojemu narodu je pričaral pesmi, ki so dovršene po svoji zgrajenosti. Njegovi verzi imajo kovinski sijaj in ledeno mrzel, čist zvok. S samostansko strogo discipliniranostjo je ta osebno aristokratsko hladni človek ukrotil vulkansko ognjevita čuvstva v čudovite kristale. Od knjige do knjige („*Heliogabal*“, „*Das Jahr der Scele*“, „*Teppich des Lebens*“, „*Stern des Bundes*“) je rastel pesnik v svojo najbolj pravo podobo, v oznanjevalca sinteze med duhom in telesom. Borec za polno življenje, proti razklanosti intelektualizma, je zlasti vplival na razvoj nove estetike v nemški literaturi, medtem, ko so njegovi pesniški epigoni ostali samo l'art pour l'artiste.

M. Jarc.

Goncourtjevo nagrado za leto 1933. je dobil mladi pisatelj André Malraux za roman „*La Condition humaine*“. Zelo živahno razgibano dejanje se razpleta na Kitajskem. Malraux je znan zlasti po romanih „*Les Conquérants*“, „*La Voie royale*“ in po knjigi „*La Tentation de l'Occident*“. Holanec Joris Ivens pripravlja z avtorjem pravkar nagrajeno delo za film.

(ao)